

УДК [7.022.8:379.825]:378

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МИСТЕЦЬКОЇ СТУДІЇ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Карпова І.Г., к. пед. н., в. о. доцента

Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці

У статті розглядається проблема використання потенціалу мистецької (зокрема, літературно-мистецької) студії в умовах позанавчальної діяльності вищого навчального закладу в процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів

Ключові слова: мистецька студія, мистецтво, художньо-творча діяльність, соціалізація, соціально-педагогічний чинник, соціально-педагогічне середовище.

Карпова И.Г. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОТЕНЦИАЛА ХУДОЖЕСТВЕННОЙ СТУДИИ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ / Черниговский государственный институт права, социальных технологий и труда, Украина

В статье рассматривается проблема использования потенциала художественной (в частности, литературно-художественной) студии в условиях внеучебной деятельности высшего учебного заведения в процессе подготовки будущих социальных педагогов

Ключевые слова: художественная студия, искусство, художественно-творческая деятельность, социализация, социально-педагогический фактор, социально-педагогическая среда.

Karpova I.G. THE ART STUDIO POTENTIAL APPLICATION IN THE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT IN THE PROCESS OF THE FUTURE SOCIAL TEACHERS' TRAINING / Chernihiv state institute of law, social technologies and labour, Ukraine

The problem of the art studio (in particular the literary and art one) potential application in the conditions of the extra-curricula activity of the higher educational establishment in the process of the future social teachers' training is examined in the article

Key words: art studio, art, art-creative activity, socialization, social-pedagogical factor, social-pedagogical environment.

Говорячи про проблеми підготовки майбутніх спеціалістів в умовах глобалізації суспільства, слід згадати, що нині прийнято говорити про різні її прояви, скажімо, у сфері фінансово-економічній, політичній, ідеологічній, технологічній, а також у царині освіти, культури тощо. Стурбованість багатьох дослідників [1, с. 156] викликає той факт, що процеси глобалізації дедалі більше розділяють окремі держави, що певною мірою загрожує національній самобутності так званих менш розвинених країн (тобто держав із меншим рівнем доходів на душу населення, незначними, у порівнянні, наприклад, із США, Великобританією, Францією та ін. темпами економічного розвитку тощо), до яких, на сьогодні, мабуть, слід віднести й Україну.

У цій ситуації значно зростає значення національного «загартування» молоді, в першу чергу, засобами національної системи виховання (рідна мова, родовід, рідна історія, краєзнавство, природа рідного краю, національна міфологія, фольклор, національне мистецтво, народний календар, народні прикмети, вірування, національна символіка, родинно-побутова культура, національні традиції, звичаї, обряди, релігійні виховні традиції тощо [2, с. 120–134]), а також пошуку відповідних форм роботи з молоддю, що дозволять вирішувати це завдання.

Ми вважаємо, що серед різноманітних форм організації виховної роботи у вищому навчальному закладі (клуби, гуртки, концерти, фестивалі, творчі зустрічі, конкурси і т.д.), що здатні забезпечити як національно-патріотичне виховання молоді, так і набуття нею навичок майбутньої професійної діяльності, особлива роль належить мистецьким студіям у ВНЗ.

Вивчення різноманітних аспектів діяльності мистецьких (літературних, театральних, декоративно-ужиткового, образотворчого мистецтва та ін.) студій знайшло відображення в сучасних наукових дослідженнях. Так, скажімо, І. Вінгін [3] розглянув проблему організації й функціонування мистецьких студій в якості одного з провідних напрямів діяльності органів студентського самоврядування (Студентської ради) як невід'ємної складової частини соціально-виховної системи вищого навчального закладу. З. Гіптерс [4] дослідила специфіку (психологічний, культурологічний та виховний аспекти) діяльності театральних та літературних студій у контексті художньої творчої діяльності студентів вищих закладів освіти України в 1960-х – 1990-х роках. Творчо розвиваючі можливості театральних студій та студій образотворчого мистецтва проаналізовані Н. Кабацькою [5], Т. Нестерук [6] та О. Рябовою [7]. В. Пустовіт [8] розглянув проблему розвитку творчих здібностей студентської молоді засобами літературної студії.

Отже, аналіз наукових публікацій із означеної теми дослідження дозволяє зробити висновок про те, що в науковій літературі ще не знайшло достатньою мірою відображення проблеми використання потенціалу

мистецької (літературної, театральної, музичної та ін.) студії у вищому навчальному закладі як соціально-педагогічного середовища набуття майбутніми спеціалістами, зокрема, й соціальними педагогами, досвіду професійної діяльності, що і обумовило актуальність і мету нашого дослідження.

Коли йдеться про позанавчальну виховну роботу в умовах вищого навчального закладу, виявляється недостатнім визначати сутність цього педагогічного процесу лише через систему взаємодії «педагог» – «студент». Ми усвідомлюємо, що в сучасній педагогічній теорії постала проблема визначення природи соціалізаційних впливів тих педагогічних умов, що створює вищий навчальний заклад.

Ми відзначили, що більшість дослідників даної проблеми трактують соціальне середовище як порівняно стійку сукупність суспільних і особистісних елементів, із якими безпосередньо взаємодіє соціальний суб'єкт і які впливають на його діяльність. Наведені підходи імпонують нам, оскільки обумовлюють суб'єктний характер особистості та визнають, що головним джерелом різноманітних соціально-педагогічних впливів є соціальне середовище з його пріоритетним значенням у формуванні особистості студента.

Тобто соціальне середовище утворює так званий соціальний простір, де відбувається позанавчальна діяльність, взаємозв'язок та спілкування студентів. Цей простір повинен бути зорганізованим на створення таких сприятливих умов, що дозволять продовжувати соціально-педагогічний вплив вищого навчального закладу в позанавчальному неофіційному середовищі.

У контексті завдань нашого дослідження ми вважали за доцільне визначити можливості впливу соціально-педагогічного середовища вищого навчального закладу та його окремих компонентів для творчого розвитку студентської молоді. Одним із таких середовищних компонентів, на нашу думку, є літературно-мистецька студія [9].

Мистецьку студію у вищому навчальному закладі ми визначаємо як культурно-мистецьке середовище, творче об'єднання студентської молоді, основним призначенням якого є виявлення та розвиток творчої обдарованості студентів засобами художньо-мистецької (літературно-мистецької, театральної та ін.) діяльності в позанавчальному виховному процесі.

На нашу думку, реалізація завдань мистецької студії у ВНЗ, а саме: 1) популяризації вітчизняного та зарубіжного мистецтва; 2) відродження традицій українського народного мистецтва як однієї зі складових виховання; 3) ознайомлення студентів-студійців із історією різних видів мистецтва; 4) навчання практичним основам музичного, театрального, хореографічного, образотворчого, декоративно-прикладного та інших видів мистецтва, літературної майстерності; 5) розкриття творчого потенціалу студентів у процесі залучення їх до самостійної художньо-творчої діяльності; 6) залучення до співпраці професійних та аматорських творчих колективів та окремих професійних чи аматорських майстрів у різних видах мистецтв з метою підвищення мистецької обізнаності та кваліфікації студентів, розвитку їх творчих здібностей; 7) організації культурно-виховних заходів – концертів, конкурсів, екскурсій, вечорів-зустрічей, літературно-мистецьких вечорів, виставок творчих робіт студентів тощо, участі обдарованої молоді в культурних заходах міста, республіки, культурних міжнародних заходах та ін. дозволяє певною мірою вирішити головне завдання національного виховання, окресленого в Національній доктрині розвитку освіти України [10].

Це – виховання свідомих громадян, патріотів, набуття молодим поколінням соціального досвіду, високої культури міжнародних взаємовідносин, що передбачає, у свою чергу, передачу молоді багатства духовної культури, національної ментальності, своєрідності світогляду як українського народу, так й інших народів світу, і, відповідно, формування на цій основі особистісних рис громадянина України: національної свідомості, розвинутої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, фізичної, екологічної культури, розвиток індивідуальних здібностей, таланту.

Через те організація діяльності в мистецькій студії дозволяє забезпечити процеси національно-патріотичного виховання молоді, загартувати її, виховати на кращих традиціях вітчизняного мистецтва справжніми патріотами України, тим самим захистити від часто згубного впливу сучасної глобалізації.

Разом із тим, поширення у вищих навчальних закладах мистецьких студій як засобу розвитку творчого потенціалу студентської молоді, з нашої точки зору, не є неочікуваним явищем. У сучасних умовах, коли освіта й виховний процес переорієнтовано на особистісний підхід до кожного студента, реалії життя вимагають підготовки не лише високопрофесійного, а й творчого, креативного працівника, мистецька студія як творче об'єднання студентської молоді є, по суті, тим дієвим соціально-педагогічне середовищем, яке дозволяє вирішувати ці завдання, а також сприяти не лише самопізнанню студентом своїх творчих потенцій, його духовному, мистецькому, морально-естетичному, культурному, художньо-творчому зростанню, а й набуттю професійного досвіду, навичок майбутньої професії.

Саме тому інтерес, що виявляють студенти до занять літературною, театральною та ін. видами мистецької діяльності – не випадковий, і, певною мірою, на нашу думку, пов'язаний із майбутньою професійною діяльністю, оскільки студенти – майбутні соціальні працівники й соціальні педагоги, а

також юристи, працівники управлінської сфери та ін. повинні володіти гарним словниковим запасом, вміти чітко формулювати свою думку, переконувати співрозмовників, вести конструктивний діалог, у разі потреби вміти за допомогою слова вплинути на свідомість клієнта, провести його кваліфіковане консультування, морально підтримати тощо.

Аналіз форм соціально-виховної роботи літературно-мистецької студії дозволив нам дійти висновку, що сама стратегія їх підготовки та проведення відповідає як завданням розвитку творчих обдарувань студентів, так і набуттю ними навичок майбутньої професійної діяльності у роботі з різними категоріями клієнтів. Нами здійснено спробу класифікувати форми роботи літературно-мистецької студії. Ці форми роботи умовно можна об'єднати в три групи, а саме:

1. Форми роботи репродуктивного характеру. Це форми роботи, підготовки та проведення яких майже повністю покладаються на педагога – керівника студії. Студенти залучені до підготовки на кінцевому етапі, чи вже в процесі проведення форми роботи. До таких форм роботи належать: тематичне малювання (малювання образів, проєктивне малювання); лекція (з елементами дискусії чи евристичної бесіди); бесіда; відвідування вистав; екскурсія до музею тощо.

2. Форми роботи синтетичного характеру. Ми використали таку назву, оскільки в процесі підготовки таких форм роботи поєднується творчість педагога-керівника студії з докладеними творчими зусиллями студентів. Педагог у проведенні таких організаційних форм роботи займає позицію методиста, радника, генератора ідей. Проте головні зусилля для досягнення успіху творчої справи докладають самі студенти. Це такі форми роботи як: підготовка доповіді, повідомлення; заочна літературна мандрівка, літературний аукціон, усний журнал, диспут, поетичні дебати, літературний вечір, літературно-мистецьке свято тощо.

3. До третьої групи належать креативні форми роботи. У процесі їх підготовки та проведення студенти самостійно генерують нові ідеї, втілюють їх у життя. Здатність студентів до планування, підготовки, організації, методичного та ресурсного забезпечення, проведення, оцінки результатів заходу є показником високого рівня сформованості творчих здібностей та можливостей. Педагог при цьому виконує роль зацікавленого стороннього спостерігача, члена журі, судді в конкурсі. До таких форм роботи належать: виконання творчих вправ, різні форми творчих звітів у вигляді написання, презентації та аналізу літературних творів, таких як: нарис, оповідання, есе, вірш, акровірш, гумореска, заголовок до карикатури, замітка, літературний шарж, тавтограма, літературна казка тощо.

Реалізація студентами відповідних знань, навичок літературно-творчої діяльності, отриманих на заняттях у студії, відбувається під час виробничих практик, здійснення студентами волонтерської діяльності у реабілітаційних центрах, притулках для неповнолітніх, загальноосвітніх закладах. Саме тому одним із основних у процесі реалізації завдань мистецької студії виступає соціально-педагогічний напрям.

Отже, ми розглядали його як роботу по сприянню успішній соціалізації молодих людей, включенню їх у суспільно-корисну діяльність, формуванню відчуття турботи за успіх інших, милосердя, доброти. У контексті цього напряму роботи ми розглядали розвиток творчих обдарувань студентів як трансформаційний процес передачі прагнення до творчості учнівській молоді, дітям; популяризації мистецьких ідеалів у студентській та територіальній громаді.

Однією з таких форм роботи є літературний аукціон. Літературний аукціон – один із варіантів проведення аукціонів у соціально-виховній роботі. Мета літературного аукціону: сприяти розвитку інтересу до літератури, розвитку світогляду, активізації пізнавальних інтересів, прагнення до самоосвіти. Літературним матеріалом для аукціону можуть стати тематичні прислів'я, приказки, загадки (наприклад: про працю, професії, про українську мову), відомі літературні твори, що об'єднані спільною темою.

Головним виховним завданням аукціону є активізація пізнавальних інтересів учасників і актуалізація їхніх знань із української та зарубіжної літератури. Проте, для нас більш цінним є те, що розробляючи зміст завдань, готуючи обладнання для проведення аукціону, студенти турбувались про творчий успіх своїх молодших друзів (тобто, можливих потенційних клієнтів), забезпечували розвиток їх творчих здібностей.

Наступною формою роботи, яка постає в центрі соціально-педагогічного напрямку діяльності літературно-мистецької студії, є літературний вечір. Ми розглядаємо літературний вечір як форму розвитку естетичних смаків студентської молоді, їх світогляду, що спричиняє, в свою чергу, розвиток мистецьких здібностей, обдарувань, формування відчуття краси навколишнього світу. Окрім того, літературний вечір вирішує завдання розвитку літературних смаків, інтересу до класичної літератури, формування сталого прагнення до читання, популяризації літературних шедеврів.

Підготовка вечора передбачає включення учасників у різні організаційні форми літературної творчості. Тому літературний вечір можна розглядати як результат довготривалої мистецької діяльності значної частини студентського колективу: випуск радіо (стінної) газети, літературного альманаху, проведення виставки, проведення попередніх конкурсів, наприклад, читців тощо.

Помітне місце в роботі з розвитку творчої обдарованості молоді займають бесіди як форми словесної, групової роботи з членами літературно-мистецької студії. Серед різноманітних видів бесід у сучасній практиці соціально-виховної роботи найчастіше визначають: естетичні бесіди (тематика яких пов'язана з мистецтвом), етичні бесіди (у змісті яких розглядаються норми та принципи моралі) та сократівські бесіди (у змісті яких розглядалися світоглядні проблеми, філософські погляди).

У практиці соціально-педагогічної роботи отримала розповсюдження така класифікація: морально-етичні, культурологічні, календарно-тематичні, інструктивно-нормативні та профілактичні бесіди [11]. Ми в роботі літературно-мистецької студії переважно використовували морально-етичні (про ставлення клієнта до себе, до свого «Я»; про ставлення клієнта до інших людей; про ставлення клієнта до різних видів діяльності; про ставлення клієнта до світу, навколишнього середовища) та культурологічні бесіди (про життя та творчість відомих митців (біографічні); про певний історико-культурний період; про певний шедевр мистецтва).

Заочна літературна мандрівка є інтелектуально-культурологічною формою соціально-виховної роботи, метою якої є розширення обізнаності студентської молоді щодо історії, культури, літературної спадщини рідного краю. У процесі пізнавальної позанавчальної роботи учасники літературно-мистецької студії не лише отримують нові знання, а й привчаються до самостійної науково-пошукової роботи, засвоюють її прийоми та методи.

Це – робота з архівними матеріалами, у запасниках етнографічних та краєзнавчих музеїв. Така робота вимагає довгочасної підготовки. Сама презентація «мандрівки» проходить як літературний вечір, із запрошенням студентів різних факультетів. Крім літературного матеріалу, доцільно використовувати музичний супровід, відеокадри, виставки фотодокументів. У реалізації соціально-педагогічного напрямку роботи літературно-мистецької студії важливе значення мають також конкурси, дискусії, диспути, літературні дебати тощо.

Звичайно, у процесі дослідної роботи нас цікавило питання, наскільки мистецька студія у ВНЗ створює можливості для творчого розвитку студентів та набуття ними навичок майбутньої професії. Відповідаючи на запитання анкети з означених проблем, респонденти (212 студентів – учасників театральних, музичних, літературно-мистецьких та ін. студій Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка та Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці) відмітили, що заняття в студіях забезпечило їх потребу в самореалізації (45 % респондентів), можливість цікаво, змістовно проводити дозвілля (47 % студентів), можливість пізнати й розвинути свої творчі можливості (45 % опитаних), поглибити знання в цьому виді мистецтва (вказав кожний четвертий студент), можливість знайти друзів, однодумців (21 %), бути популярним і позбутися внутрішніх комплексів (відповідно по 15 % опитаних).

Крім того, репетиції, тренінги, індивідуальна та колективна робота, навчання, самонавчання, а також творчі вправи, творчі завдання, аналіз діяльності та ін. сприяли розвитку цілого ряду їх творчих якостей: художньо-образного мислення (у 42 % студентів), інтуїції, асоціативності, спостережливості (вказали відповідно по 17 % респондентів), мотиваційних, вольових якостей, емоційності (у кожного четвертого студійця), зорової пам'яті (у 11 % опитаних), у кожного п'ятого з респондентів – естетичного чуття.

Разом із тим, якщо 53 % опитаних зазначили, що під час відвідування студій продовжили розвиток творчих здібностей у певному виді художньої діяльності, якою займалися у шкільні роки, то 47 % респондентів підкреслили, що почали займатись такою діяльністю в мистецьких студіях лише із вступом до вищого навчального закладу. Учасники студій підкреслюють, що під час організації й проведення різних виховних заходів як у студії, так і в студентській та територіальній громаді вони мали можливість розвинути комунікативні здібності, емпатійність, творчу уяву, оригінальність тощо – якості, необхідні в діяльності спеціалісту будь-якого фаху. Показовим для нас є і такий факт: 92 % із опитаних студентів відмітили, що отримані знання й навички зможуть використати в подальшому житті та професійній діяльності.

Отже, аналіз практичної роботи засвідчує, що мистецька (літературно-мистецька, театральна, музична та ін.) студія у ВНЗ є ефективним соціально-педагогічним середовищем як у національно-патріотичному вихованні молоді, що є особливо важливим в умовах сучасної глобалізації, так і для творчого розвитку студентської молоді, набуття нею культурно-мистецького, художньо-творчого, соціально-педагогічного, професійного досвіду діяльності. Вона створює можливість забезпечити соціально-контрольовану соціалізацію студентської молоді, особистісний підхід до кожного студента, у результаті чого відбувається виявлення та розвиток його творчих обдарувань у процесі індивідуальної та колективної діяльності, успішна реалізація якої можлива лише за умови творчої активності студента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головатий М. Ф. Обережно – глобалізація / М. Ф. Головатий // Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації : матеріали Другої всесвіт. конф., (Київ, 23 травня 2003 р.). – К. : МАУП, 2003. – С. 156–161.
2. Основи національного виховання: концептуальні положення : у 2-х ч. / [Кузь В. Г., Руденко Ю. Д., Сергійчук З. О. та ін.] ; за ред. В. Г. Кузь та ін. – К. : Інформ-вид. центр «Київ», 1993. – Ч. 1. – 152 с.
3. Винтин И.А. Организация воспитательной работы в вузе во внеучебное время / И. А. Винтин // Педагогика. – 2004. – № 9. – С. 58–64.
4. Гіптерс З. В. Художня творча діяльність студентів вищих закладів освіти України (1960–1995 рр.): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Гіптерс Зінаїда Василівна. – К., 1998. – 237 с.
5. Кабацька Н. Кожен концерт – дебют / Н. Кабацька // Професійно-технічна освіта. – 2003. – № 4. – С. 48.
6. Нестерук Т. Художня творчість майбутніх фахівців / Т. Нестерук // Професійно-технічна освіта. – 2001. – № 2. – С. 25–27.
7. Рябова О.Н. Кружок-студія «Театр образу» / О. Н. Рябова // Начальная школа. – 2005. – № 11. – С. 52–53.
8. Пустовійт В. Літературна студія в училищі / В. Пустовійт // Професійно-технічна освіта. – 2001. – № 2. – С. 24.
9. Карпова І. Г. Мистецька студія у вищому навчальному закладі як засіб набуття майбутнім спеціалістом культурно-мистецького, художньо-творчого досвіду [Електронний ресурс] / І. Г. Карпова // Гуманізм та освіта. IX Міжнародна науково-практична конференція. Електронне наукове видання матеріалів конференції. – Вінниця, 2008. – Режим доступу до матер. конф. : G/humed/2008/index.htm
10. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – Ст. 860.
11. Вайнола Р. Х. Особистісний розвиток майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : монографія / Вайнола Р. Х. ; [за ред. С. О. Сисоєвої]. – Запоріжжя : ХНРБЦ, 2008. – 460 с.

УДК 378.147-058.243.3

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Кулько В.А., старший викладач

Дніпропетровський державний аграрний університет

У статті розглядається питання щодо сутності поняття «готовність до діяльності». На основі наукових досліджень проаналізовано структуру готовності та зроблено спробу виявити головні компоненти формування готовності аграріїв до майбутньої професійної діяльності в навчально-виховному процесі ВНЗ.

Ключові слова: поняття, готовність, діяльність, структура готовності, компоненти, готовність до професійної діяльності.

Кулько В.А. СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРА ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ АГРАРИЕВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ / Днепропетровский государственный аграрный университет, Украина.

В статье рассматривается вопрос сущности понятия «готовность к деятельности». На основе научных исследований проанализирована структура готовности и сделана попытка выявить главные компоненты формирования готовности аграриев к будущей профессиональной деятельности в учебно-воспитательном процессе вуза.